

НАУКОВО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УКРАЇНІ

SCIENTIFIC AND TECHNICAL PROVISION OF PUBLIC SAFETY IN UKRAINE

Панова О.О.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративної діяльності поліції
Харківського національного університету
внутрішніх справ*

Розглянуто теоретико-методологічне визначення науково-технічного забезпечення публічної безпеки в Україні. Установлено, що науково-технічне забезпечення публічної безпеки в Україні полягає в розробленні, упровадженні й застосуванні наукових, технічних, методичних і тактичних засобів під час реалізації завдань із підтримання правопорядку суб'єкта забезпечення публічної безпеки. Визначено, що одним із дієвих шляхів з удосконалення діяльності суб'єктів, наділених повноваженням у сфері забезпечення публічної безпеки, є створення сприятливих умов для впровадження інноваційних технологій, методик і досягнень наукових розробок у повсякденне життя з урахуванням реалій сьогодення та практичного досвіду.

Ключові слова: техніка, технічні засоби, спеціальні засоби, забезпечення, публічна безпека, правопорядок.

Рассмотрено теоретико-методологическое определение научно-технического обеспечения публичной безопасности в Украине. Установлено, что научно-техническое обеспечение публичной безопасности в Украине заключается в разработке, внедрении и применении научных, технических, методических и тактических средств во время реализации заданий по поддержанию правопорядка субъектами обеспечения публичной безопасности. Определено, что одним из действенных путей усовершенствования деятельности субъектов, наделенных полномочиями в сфере обеспечения публичной безопасности, является создание благоприятных условий внедрения инновационных технологий, методик и достижений научных разработок в повседневную жизнь с учетом практического опыта.

Ключевые слова: техника, технические средства, специальные средства, обеспечение, публичная безопасность, правопорядок.

The author has studied theoretical and methodological definition of scientific and technical provision of public safety in Ukraine. It has been established that the scientific and technical provision of public safety in Ukraine is to develop, implement and apply scientific, technical, methodological and tactical means in the course of the realization of tasks for keeping law and order of the subject of ensuring public safety. It has been determined that one of the effective ways to improve the activities of the subjects with the powers in the field of ensuring public safety is the creation of favorable conditions for the implementation of innovative technologies, methods and achievements of scientific developments into everyday life, taking into account the realities of present time and practical experience.

Key words: technique, hardwares, special facilities, providing, public safety, law and order.

Постановка проблеми. Україна сьогодні знаходиться в нестабільному становищі. З одного боку – складна внутрішня ситуація, яка виявляється в проведенні антитерористичної операції на окупованих територіях і постійному психологічному напруженні серед мешканців, з іншого – узятий курс на євроінтеграцію. Усе це зумовлює необхідність посилення національної безпеки та пильної уваги до забезпечення публічної безпеки як складової частини національної безпеки країни. Тому на сучасному етапі необхідне постійне вдосконалення прийомів, методів і засобів забезпечення публічної безпеки. У зв'язку із цим особливого значення набуває розроблення способів реалізації науково-технічних досягнень у практиці забезпечення публічної безпеки в Україні. Науково-технічний прогрес є дієвим резервом для ефективного виконання органами виконавчої влади, правоохоронними органами, громадськими організаціями й іншими суб'єктами завдань у визначеній сфері.

Стан опрацювання. Дослідженням використання науково-технічних засобів у розкритті та розслідуванні злочинів і правопорушень приділяли увагу В.Б. Авер'янов, Г.В. Атаманчук,

С.С. Алексєєв, П.П. Артеменко, О.М. Бандурка, Д.М. Бахрах, О.К. Безсмертний, Ю.П. Битяк, В.І. Гончаренко, Г. Гросс, О.Ф. Долженков, П.А. Єрмаков, Ю.Ю. Орлов, І.Ф. Хараберюш та інші. Низку питань щодо науково-технічного забезпечення публічної безпеки висвітлено практичними працівниками правоохоронних органів у періодичній пресі, у журналах і виступах на телебаченні. Проте здійснений аналіз джерел дає підстави говорити лише про поверховий розгляд питань, які присвячені науково-технічному забезпеченню публічної безпеки в Україні в рамках адміністративного поля. Таким чином, викладене вище й визначає актуальність нашого дослідження.

Метою статті є визначення особливостей і напрямів науково-технічного забезпечення публічної безпеки в Україні. Для досягнення цієї мети планується вирішити такі завдання: проаналізувати природу науково-технічного забезпечення публічної безпеки в Україні; дати характеристику основних напрямів науково-технічного забезпечення публічної безпеки в Україні.

Виклад основного матеріалу. Науково-технічне забезпечення публічної безпеки – складне та маловивчене явище, головною метою якого є поперед-

ження та припинення протиправних дій, що порушують усталений режим публічної безпеки в Україні.

Якщо розглянути етимологію визнання науково-технічного забезпечення, то можна прийти до висновку, що забезпечення, як і будь-який процес, виявляється в певній діяльності, яка проектується в тій чи іншій сфері. Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» зазначає, що науково-технічна діяльність – це наукова діяльність, спрямована на одержання й використання нових знань для розв'язання технологічних, інженерних, економічних, соціальних і гуманітарних проблем, основними видами якої є прикладні наукові дослідження та науково-технічні (експериментальні) розробки [5]; установлюється, що науково-технічна (експериментальна) розробка – науково-технічна діяльність, що базується на наукових знаннях, отриманих у результаті наукових досліджень чи практичного досвіду, провадиться з метою доведення таких знань до стадії практичного використання. Результатом науково-технічних (експериментальних) розробок є нові або істотно вдосконалені матеріали, продукти, процеси, пристрої, технології, системи, об'єкти права інтелектуальної власності, нові чи істотно вдосконалені послуги [5]. Таким чином, ми можемо прийти до висновку, що предметом вивчення науково-технічного забезпечення публічної безпеки буде процес трансформації здобутків науково-технічного прогресу в реалії практичної діяльності, особливостей використання науково-технічних засобів у повсякденній діяльності суб'єктів забезпечення публічної безпеки.

Досягнення науково-технічного прогресу дозволяють використовувати нові технології в інтересах підтримання правопорядку як на всій території держави, так і в окремих її місцях. Цікавою видається думка П.В. Цимбала, який до науково-технічних досягнень відносить усі розробки науки й техніки, які сприяють підвищенню рівня і якості виявлення, фіксації, дослідження та використання даних, отриманих за їх допомогою в кримінальному судочинстві, тобто технічні засоби, методи, матеріали, прийоми, методики, способи організації діяльності [9, с. 7; 2, с. 183].

Розглядаючи можливості застосування тих чи інших здобутків науки й техніки, ми підтримуємо позицію професора А.В. Іщенка, який зазначає, що забезпечення правопорядку безпосередньо залежить від надійності засобів і методів, досконалість яких зумовлена тим, наскільки вони враховують новітні здобутки науково-технічного прогресу. Чим більше вони містять досягнень передової науки й техніки, тим більше їх використання забезпечує оптимізацію вирішення завдань [1, с. 8–9], які стоять перед суб'єктами забезпечення публічної безпеки, передусім перед поліцією як безпосереднім носієм завдання із забезпечення публічної безпеки.

Проте практика впровадження здобутків науково-технічного прогресу інколи яскраво демонструє непридатність тих чи інших технологій для використання в реальному житті, тим паче під час забез-

печення публічної безпеки. Таким чином, на наш погляд, необхідно більш детально зупинитися на науково-технічних засобах.

Так, І.Ф. Хараберюш вдало зазначає, що протягом усієї людської історії в правоохоронній діяльності використовуються різні технічні засоби та досягнення науки, починаючи зі знарядь катувань і закінчуючи новітніми напрацюваннями в галузі поліграфології та біометрії. Об'єктивна необхідність застосування в правоохоронній діяльності науково-технічних засобів визначається не тільки прагненням правоохоронців спростити й прискорити процес розкриття й розслідування злочинів, але також і властивостями останніх значно розширювати діапазон можливостей людського сприйняття. Здатність об'єктивно відображати події, що відбуваються, запам'ятовувати їх із найменшими подробицями, довгостроково зберігати й багаторазово відтворювати робить науково-технічні засоби найважливішим інструментом забезпечення об'єктивного розкриття та розслідування кримінальних справ і фактором, що сприяє дотриманню прав і свобод громадян [8]. На думку М.В. Салтєвського, під науково-технічними засобами слід розуміти засоби, що використовуються в боротьбі зі злочинністю протягом процесуальних слідчих дій для збирання криміналістичної інформації [7, с. 11–14; 3, с. 31], проте такий підхід, на нашу думку, зводить до применшення значимість використання та впровадження здобутків науково-технічного прогресу.

Значно ширших поглядів на предмет науково-технічних засобів притримується В.А. Панюшкін, який вважає, що науково-технічний засіб може бути визначений «як штучно створений матеріальний засіб доцільної діяльності людей, що втілює в собі наукові знання». На його думку, будь-який технічний засіб може бути визнаний науково-технічним за умови втілення в ньому хоча б невеликої децимі наукового знання. Якщо такого втілення немає, то немає й науково-технічного засобу. Такий підхід до розуміння науково-технічного засобу видається не зовсім точним через його односторонність. Безумовно, не можна не погодитися з тезою, що технічний засіб повинен утілювати наукове знання. Ні в кого не викликає сумніву, що наукові знання втілюють у собі технічні засоби, спеціально створені або пристосовані для цілей боротьби з правопорушеннями шляхом перероблення (удосконалення) загальнотехнічних засобів. Що ж стосується загальнотехнічних засобів, тобто засобів, запозичених з інших галузей знань і використовуваних без будь-якої переробки, то наукове знання, безумовно, закладене в приладах, апаратурі тощо (наприклад, мікроскоп, плівкова чи цифрова фотокамера). Такі ж загальнотехнічні засоби, як викрутка, молоток, голка й ін., як вважає В.А. Панюшкін, під час їхнього створення навряд чи втілили в собі елементи наукового знання. На користь своєї позиції він, посилаючись на В.М. Радіонова й А.І. Черепнева, зазначає, що «протягом тривалого часу люди створювали технічні засоби відповідно до законів природи, що здебільшого ще не були

відкриті. Тому в основі створення техніки лежали факти і явища, виявлені емпіричним шляхом, а саме розроблення технічних засобів ґрунтувалося на практичному досвіді, інтуїції та численних пробах. Наукові знання в процесі створення техніки майже не застосовувалися, тому що наука в цей період відставала в розвитку й займалася в основному осмисленням явищ, що вже використовувалися в технічних засобах» [4]. На наш погляд, ця теза дещо ідеалізує й узагальнює поняття науково-технічних засобів, але не дає конкретних відповідей стосовно предмета нашого дослідження.

Аналіз нормативно-правових актів у сфері забезпечення публічної безпеки не дав конкретних відповідей на питання щодо науково-технічних засобів, які використовуються під час забезпечення публічної безпеки, проте, розглянувши це питання крізь призму суб'єктів реалізації функції з підтримання правопорядку, ми звернули увагу на підрозділи Національної поліції України.

Так, аналіз Закону України «Про Національну поліцію» показав, що всі науково-технічні засоби, що їх у своєму арсеналі мають правоохоронці задля забезпечення публічної безпеки, умовно можна поділити на дві категорії.

1. Науково-технічні засоби, що використовуються з превентивною метою. До них згідно з нормами ст. 40 Закону України «Про національну поліцію» ми можемо віднести такі: автоматична фото- й відеотехніка, закріплена на форменому одязі поліцейського, на службових транспортних засобах, вмонтована або розміщена по зовнішньому периметру дороги й будівель; інформація, отримана з автоматичної фото- й відеотехніки, що знаходиться в чужому володінні,

з метою: а) попередження, виявлення або фіксування правопорушення, охорони громадської безпеки та власності, забезпечення безпеки осіб; б) забезпечення дотримання правил дорожнього руху [6].

2. Науково-технічні засоби, що використовуються з метою припинення протиправної діяльності (спеціальні засоби). На наш погляд, усі спеціальні засоби, що використовуються в діяльності поліції, можна розділити на засоби активного впливу (примусу) і засоби індивідуального захисту. Стаття 42 Закону України «Про Національну поліцію» встановлює, що спеціальним засобом як поліцейським заходом примусу є сукупність пристроїв, приладів і предметів, спеціально виготовлених, конструктивно призначених і технічно придатних для захисту людей від ураження різними предметами (зокрема й зброєю), тимчасового (відворотного) ураження людини (правопорушника, супротивника), пригнічення чи обмеження волі людини (психологічної чи фізичної) шляхом здійснення впливу на неї чи предмети, що її оточують, із чітким регулюванням підстав і правил застосування таких засобів і службових тварин [6]. У рамках однієї тези зазначається, що засобами індивідуального захисту є шолом, бронежилет та інше спеціальне екіпірування.

Висновки. Проведений аналіз наукової літератури та нормативно-правових актів дозволяє стверджувати, що науково-технічне забезпечення публічної безпеки в Україні полягає в розробленні, удосконаленні, адаптації до сучасних реалій і тактичних потреб науково-технічних засобів (активної й інертної дії), що застосовуються вповноваженими суб'єктами забезпечення публічної безпеки в Україні, головними з яких є підрозділи Національної поліції України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Іщенко А.В. Методологічні проблеми криміналістичних наукових досліджень: монографія. Київ: Національна академія внутрішніх справ України, 2003. 359 с.
2. Кобець М.В. Поняття науково-технічного забезпечення у кримінальному судочинстві. Наука і правоохорона. Київ: ДНДІ МВС України. 2013. № 3(21). С. 181–185.
3. Коваленко А.В. Класифікація оперативно-технічних засобів у теорії оперативно-розшукової діяльності. Вісник Національного університету внутрішніх справ. 2004. Вип. 26. С. 28–35.
4. Коваленко В.В. Поняття і сучасна класифікація науково-технічних засобів, використовуваних у судочинстві. Застосування науково-технічних засобів спеціалістами при проведенні слідчих дій: монографія. Луганськ: РВВ ЛДУВС, 2007. 208 с. URL: <http://www.ukr.vipreshebnik.ru/kriminalistika-ta-kriminologiya/37-ponyattya-i-suchasna-klasifikatsiya-naukovo-tekhnichnikh-zasobiv-vikoristovuvanikh-u-sudochinstvi.html> (дата звернення: 28.01.2018).
5. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII. Відомості Верховної Ради. 2016. № 3. Ст. 25.
6. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 р. № 580-VIII. Відомості Верховної Ради. 2015. № 40–41. Ст. 379.
7. Салтєвський М.В. Криміналістика: навч.-довід. посібник. Київ: Правник, 1996. 159 с.
8. Хараберюш І.Ф. Використання науково-технічних засобів в правоохоронній діяльності. Часопис Академії адвокатури України. 2011. № 12(3). С. 1–7. URL: e-pub.aau.edu.ua/index.php/chasopys/article/view/449 (дата звернення: 30.01.2018).
9. Цимбал П.В. Совершенствование использования научно-технических достижений в расследовании преступлений: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Укр. акад. внутр. справ. Київ, 1992. 195 с.